

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

الحمد لله رب العالمين

اللهم صل على فاطمه و ابيها و بعلمها و بنيتها

و سر المستودع فيها بعد ما احاط به علمك

باغبانی سخن

روایات رویاننده طراوت دیدارها و گفتگوها

دفترچه روایت کتاب باغبانی سخن

به کوشش: مریم کوچک زاده



مدرسه دانشجویی
اهل بیت (ع)
(خانواده)

فهرست مطالب

۶.....	حفظ طراوت و تازگی روابط
۶.....	مراقب کسل کننده شدن روابط باشیم
۶.....	پرهیز از تعارفات زیاد و معذب کننده
۶.....	حفظ طراوت و نشاط در روابط بدون شوخی و حرف‌های نابه‌جا
۶.....	روزمرگی غافل کننده ممنوع
۶.....	شروع سالم، رویش و نشاط با سلام
۶.....	هرگز بدون سلام آغاز نکن
۶.....	سلام؛ کوتاه‌ترین و مؤثرترین راه ارتباط
۷.....	توصیه به افشای سلام
۷.....	رفع کینه با دست دادن
۷.....	حواس‌مان به حدود شرعی در سلام کردن باشد
۷.....	چگونه طراوت و نشاط دیدارها را زیاد کنیم؟
۷.....	برای دیدارهای خود هدف داشته باشید و با نیت‌های بزرگ آن‌ها را با طراوت کنید
۷.....	طرف مقابلت را بشناس، چه نیازهایی دارد؟
۸.....	رعایت حقوق در دیدارها طراوت آن را بیشتر می‌کند
۸.....	تعامل با در نظر داشتن کوچکتر و بزرگتر
۸.....	قواعد برخی از گفتگوها در دیدارها را بشناسیم
۸.....	مواجهه با تعریف کردن دیگران از فرد
۸.....	برخورد با کسی که بدی کرده
۹.....	برخورد با سرّ فاش کن و خائن
۹.....	برخورد با قدرناشناس
۹.....	دیدارها در مصیبت‌ها
۹.....	برخورد با نصیحت کردن و نصیحت شنیدن
۱۰.....	مقابله با حرف‌های شیطننت‌آمیز از طریق ادبیات موحدانه
۱۰.....	اخلاق خوش و صفات پسندیده کلید جادویی هر دیداری

- کسی که تقوا و خدا ترسی دارد..... ۱۰.....
- شاد کردن بدون گناه..... ۱۰.....
- کسی که عاقل است ۱۱.....
- کسی که جوانمرد است ۱۱.....
- مراقبت از نشاط و طراوت دیدارها ۱۳.....**
- مراقب کسانی که با آنها دیدار می‌کنی باش! برخی دیدارها و موقعیت‌ها مثل علف هرز طراوت درخت را می‌گیرند..... ۱۳.....
- شیفته کسی مباش که از تو روگردان است و روگردان از کسی مباش که شیفته تو است، اگر اهل آن باشد..... ۱۳.....
- مراقبت از مواضع تهمت و کشف اسرار..... ۱۳.....
- نهی از تعامل با خرفروشان و شیفتگان دنیا، مستکبران و بدعت‌گذاران ۱۳.....
- نهی از تعامل با دروغگو، فاسق، خسیس، احمق و قطع کننده پیوندها ۱۴.....
- پرهیز از تعامل با دوست حساس ۱۴.....
- پرهیز از مواجهات حسودانه ۱۴.....
- پرهیز از تعامل با انسان دورو ۱۴.....
- پرهیز از تعامل با خائن و ظالم و سخن‌چین ۱۴.....
- پرهیز از تعامل با اهل لهو ۱۵.....
- گفتگوی جاهلانه..... ۱۵.....
- مراقب زبان و رفتارت باش، هر حرف یا رفتار بدی خواسته یا ناخواسته اثر عمیقی بر قلب‌ها می‌گذارد. ۱۵.....
- پرهیز از سرزنش زیاد ۱۵.....
- نهی از خواستن از دیگران ۱۵.....
- نهی از تفاخر، لقب دادن، شوخی و خشم و غیبت در گفتگوها..... ۱۵.....
- پرهیز از تفتیش عقاید ۱۵.....
- پرهیز از شتابزدگی در قضاوت ۱۶.....
- کمتر اتفاق افتد که چون درباره کسی شتابزدگی کنی از پشیمانی سالم مانی، مگر بر او احسان و تفضل کنی (تعجیل در شر رساندن موجب پشیمانی است مگر با احسان جبران کنی)..... ۱۶.....
- پرهیز از سوءظن در تعاملات ۱۶.....
- پرهیز از ریزینی، انتقاد و بی‌صبری در تعاملات..... ۱۶.....
- لزوم مخفی کردن و آشکار نکردن کارها در تعاملات (جلوگیری از حسادت در تعاملات) ۱۶.....

- ۱۶..... کنترل خشم در سخن
- ۱۶..... پرهیز از پرده‌داری و بی‌حرمتی در تعاملات
- ۱۶..... مراقب حرف زدن نسنجیده و بدون فکر باشیم و زمان گفتگو را در نظر بگیریم!
- ۱۶..... پرهیز از سخنان بیهوده و کوتاه کردن سخن مفید برای داشتن گفتگویی مفید
- ۱۷..... زیاد حرف زدن موجب زیاد شدن اشتباهات می‌شود
- ۱۷..... نتایج و منافع دیدارهای با طراوت چیست؟
- ۱۷..... مسلمان شدن
- ۱۷..... کارآمدی ایمان به واسطه دیدارها
- ۱۷..... زیاد شدن رزق و روزی و طول عمر با برکت
- ۱۸..... اصلاح رفتارها و صفات با اصلاح گفتگوها در دیدارها
- ۱۸..... شناخت و اصلاح ایرادات خود
- ۱۸..... شبیه شدن به رسول اخلاق و ادب به وسیله دیدارها
- ۱۸..... نتایج و منافع دیدارهای بدون طراوت چیست؟
- ۱۸..... آثار بد اخلاقی
- ۱۸..... گفتگوی از روی دشمنی و کینه نتیجه گناهان

حفظ طراوت و تازگی روابط

مراقب کسل کننده شدن روابط باشیم

امام علی علیه السلام فرمودند: دیدار زیاد ملال‌انگیز است^۱

پرهیز از تعارفات زیاد و معذب کننده

از امیرالمؤمنین علیه السلام پرسیدند: تکلف چیست؟ فرمودند: بیهوده سخن گفتن^۲ و اما نشان متکلف چهار چیز است: جدل در مسائل بی‌فایده، ستیزگی با مافوق، طمع بستن به چیزی که بدان نرسد و صرف همت در آنچه نجاتش نبخشد.^۳

حفظ طراوت و نشاط در روابط بدون شوخی و حرف‌های نابه‌جا

امام صادق علیه السلام فرمودند: از شوخی پرهیز کنید که دشمنی آورد، کینه به دنبال آرد و راستی که شوخی دشنام کوچک است.^۴

روزمرگی غافل کننده ممنوع

امام علی علیه السلام فرمودند: روز خود را با گفته‌های چنین و چنان و با این که چها و چها کردیم به سر نبرید زیرا با شما نگرهبانانی هستند که آن را می‌نویسند. خدا عز و جل را در هر مکانی یاد کنید. بر پیغمبر و آلش صلوات بفرستید که خدا دعای شما را با ذکر او و رعایت او بپذیرد.^۵

شروع سالم، رویش و نشاط با سلام

هرگز بدون سلام آغاز نکن

امام صادق علیه السلام فرمودند: هر کس پیش از سلام، آغاز به سخن کرد پاسخش را ندهید.^۶

سلام؛ کوتاه‌ترین و مؤثرترین راه ارتباط

امام صادق علیه السلام فرمودند: به راستی ارتباط خویشاوندی و نیکوکاری حساب [روز جزا] را آسان نمایند و [انسان را] از گناهان دور سازند. پس با برادران خویش صلح رحم نمایید و به آنان نیکی کنید، اگر چه با نیکو سلام کردن و نیکو پاسخ دادن به سلام باشد.^۷

^۱ تحف العقول، النص، ص: ۱۰۰: كَثْرَةُ الزِّيَارَةِ تُورِثُ الْمَمَالَةَ

^۲ تحف العقول، النص، ص: ۲۲۶: قِيلَ فَمَا الْعِيُ قَالَ الْعَبْتُ بِاللَّحِيَةِ وَ كَثْرَةُ التَّنَحُّحِ عِنْدَ الْمَنْطِقِ

^۳ تحف العقول، النص، ص: ۲۲: وَ أَمَّا عَلَامَةُ الْمُتَكَلِّفِ فَارْبَعَةٌ الْجِدَالُ فِيمَا لَا يَعْنيهِ وَ يَنَازِعُ مِنْ فَوْقِهِ وَ يَتَعَاطَى مَا لَا يَنَالُ وَ يَجْعَلُ هَمَّهُ لِمَا لَا يَنْجِيهِ

^۴ تحف العقول، النص، ص: ۳۷۹: وَ قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِيَّاكُمْ وَ الْمِرَاحَ فَإِنَّهُ يَجْرُ السَّخِيمَةَ وَ يُورِثُ الضَّغِينَةَ وَ هُوَ السَّبُّ الْأَصْغَرُ.

^۵ تحف العقول، النص، ص: ۱۰۳: وَ لَا تَقْطَعُوا نَهَارَكُمْ بِكَيْتٍ وَ كَيْتٍ وَ فَعَلْنَا كَذَا وَ كَذَا إِنْ مَعَكُمْ حَفِظَةٌ يَحْفَظُونَ عَلَيْكُمْ وَ اذْكُرُوا اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ بِكُلِّ مَكَانٍ

صَلُّوا عَلَى النَّبِيِّ وَ آلِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ عَلَيْهِمْ فَإِنَّ اللَّهَ يَقْبَلُ دُعَاءَكُمْ عِنْدَ ذِكْرِهِ وَ رِعَايَتِكُمْ لَهُ

^۶ تحف العقول، النص، ص: ۳۶۰: قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَنْ بَدَأَ بِكَلَامٍ قَبْلَ سَلَامٍ قَلَّ تَجِيبُوهُ

^۷ تحف العقول، النص، ص: ۳۷۶: قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنَّ صَلَاةَ الرَّحِمِ وَ الْبِرَّ لِيَهْوَتَانِ الْحِسَابِ وَ يَعْصِمَانِ مِنَ الذَّنُوبِ فَصَلُّوا إِخْوَانَكُمْ وَ بَرُّوا إِخْوَانَكُمْ وَ لَوْ بِحُسْنِ السَّلَامِ وَ رَدَّ الْجَوَابِ

توصیه به افشای سلام

امام علی علیه السلام فرمودند: نه خشمگین شوید و نه خشمگین سازید، سلام را آشکار نمایید و سخن پاک بر زبان رانید.^۸

رفع کینه با دست دادن

امام صادق علیه السلام فرمودند: به همدیگر دست دهید که دست دادن کینه را از میان برد.^۹

حواس مان به حدود شرعی در سلام کردن باشد

حضرت صادق علیه السلام فرمود: که رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) به زنها سلام می کرد و آنها نیز جواب می دادند و امیرالمؤمنین علیه السلام نیز سلام می کرد و خوش نداشت که به جوانهای از زنها سلام کند و می فرمود: می ترسم آوازش مرا خوش آید و زیادتر از آن اجری که می جویم (گناه) به من رسد.

چگونه طراوت و نشاط دیدارها را زیاد کنیم؟

برای دیدارهای خود هدف داشته باشید و با نیت های بزرگ آنها را با طراوت کنید....

امام علی علیه السلام فرمودند: ای مردم! همانا در آدمی ده خصلت است که زیانش آنها را آشکار می سازد:

زبان گزارشگر نهان است،

قاضی است که به دعوای و اختلافات فیصله می دهد،

سخنگویی است پاسخگو،

واسطه ای است که به وسیله آن مشکل برطرف می شود،

وصف گویی است که با آن اشیاء شناخته می شود،

فرماندهی است که به کار نیک فرمان می دهد،

پندگویی است که از زشتی باز می دارد،

تسلیت گویی است که غمها به آن آرام می گردند،

ستایشگری است که کینهها به آن برطرف می شوند و دلنوازی است که گوشها از آن لذت می برد.^{۱۰}

طرف مقابلت را بشناس، چه نیازهایی دارد؟

حضرت عیسی علیه السلام فرمودند: ما پیمبران مأموریم با هر کس به اندازه عقلش سخن گوئیم.^{۱۱}

^۸ تحف العقول، النص، ص: ۲۰۴: لَا تُغْضِبُوا وَلَا تُغَضِّبُوا أَفْشُوا السَّلَامَ وَأَطِيبُوا الْكَلَامَ

^۹ تحف العقول، النص، ص: ۳۵۷: قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: تَصَافَحُوا فَإِنَّهَا تَذْهَبُ بِالسَّخِيمَةِ

^{۱۰} تحف العقول، النص، ص: ۹۴: أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ فِي الْإِنْسَانِ عَشْرَ خِصَالٍ يُظْهِرُهَا لِسَانُهُ شَاهِدٌ يُخْبِرُ عَنِ الضَّمِيرِ وَحَاكِمٌ يَفْصِلُ بَيْنَ الْخَطَابِ وَنَاطِقٌ يَرُدُّ بِهِ الْجَوَابَ وَشَافِعٌ تُدْرِكُ بِهِ الْحَاجَةَ وَوَاصِفٌ تُعْرَفُ بِهِ الْأَشْيَاءُ وَآمِيرٌ يَأْمُرُ بِالْحَسَنِ وَوَاعِظٌ يَنْهَى عَنِ الْقَبِيحِ وَمُعَزٌّ تُسَكِّنُ [تَسْكِنُ] بِهِ الْأَحْزَانَ وَحَامِدٌ تَجَلَّى بِهِ الضَّعَائِنُ وَ

مُؤْتَقٌ يُلْهِمِي الْأَسْمَاعَ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ لَا خَيْرَ فِي الصَّمْتِ عَنِ الْحُكْمِ كَمَا أَنَّهُ لَا خَيْرَ فِي الْقَوْلِ بِالْجَهْلِ

^{۱۱} تحف العقول، النص، ص: ۳۷: وَقَالَ ص: إِنَّا مَعَاشِرُ الْأَنْبِيَاءِ أُمَرْنَا أَنْ نُكَلِّمَ النَّاسَ عَلَى قَدْرِ عُقُولِهِمْ

رعایت حقوق در دیدارها طراوت آن را بیشتر می کند

امام علی علیه السلام فرمودند: برای رفاقت حق برادرت را ضایع مکن زیرا کسی که حقش را ضایع کنی برادر تو نیست، خاندانت به سبب تو بدبخت ترین خلق نباشند.^{۱۲}

تعامل با در نظر داشتن کوچکتر و بزرگتر

امام سجاده علیه السلام در رساله حقوق می فرمایند: و اما حق کبیر این است که سن او را احترام کنی و اسلامش را تجلیل نمایی اگر از اهل فضیلت در اسلام باشد با این که او را مقدم دانی و با او طرفیت نکنی و در راه جلو او نروی و از او پیش نیفتی و با او نادانی نکنی و اگر به تو نادانی کرد، تحمل کنی و او را گرامی داری برای حق مسلمانی و سن او، زیرا حق سن به اندازه مسلمانی ست، و لا قوه الا باللّه.

و اما حق خردسال، مهرورزی با او است و پرورش و آموزش و گذشت از او و پرده پوشی و نرمش با او و کمک او و پرده پوشی خطاهای کودکی او؛ زیرا آن سبب توبه است و مدارا کردن با او و تحریک نکردن او زیرا که این به رشد او نزدیک تر است.^{۱۳} امام علی علیه السلام فرمودند: دشمن دوستت را به دوستی مگیر تا با دوستت، دشمنی کنی، به فریب کار مکن که خلق پست ها است. با برادرت اندرز بی غرض بگو، در خوبی باشد یا در زشتی و بر هر حال با او یاور باش و با او بچرخ و کیفی برادرت را تقاضا مکن گر چه خاکت به دهان پاشد.^{۱۴}

قواعد برخی از گفتگوها در دیدارها را بشناسیم

مواجهه با تعریف کردن دیگران از فرد

حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند: یا علی! چون پیش رو از تو تعریف کنند بگو: خداوندا مرا بهتر از آنچه اینان تصور می کنند قرار ده، گناهیانی را که خبر ندارند بر من ببخشا و مرا به گفتار ایشان مؤاخذه مفرما.^{۱۵}

برخورد با کسی که بدی کرده

امام سجاده علیه السلام در رساله حقوق می فرمایند: اما حق کسی که از قضا به تو بدی کرده این ست که اگر عمدی کرده بهتر است از او درگذری تا کدورت ریشه کن شود و با این گونه مردم به ادب رفتار کرده باشی زیرا خدا می فرماید: «وَلَمَنِ أَنْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولَئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ» (آیه ۴۱ شوری) و هر آینه کسی که به او ستم شده و انتقام جوید مسئولیتی ندارد- تا آنجا

^{۱۲} همان: وَا لَا تُضَيِّعَنَّ حَقَّ أَخِيكَ اِتِّكَالًا عَلَيَّ مَا بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ فَإِنَّهُ لَيْسَ لَكَ بِأَخٍ مَنْ أَضَعْتَ حَقَّهُ وَ لَا يَكُنْ أَهْلَكَ أَشَقَى الْخَلْقِ بِكَ

^{۱۳} تحف العقول، النص، ص: ۲۷۰: وَا مَا حَقُّ الْكَبِيرِ فَإِنَّ حَقَّهُ تَوْفِيرٌ سَنَهُ وَ إِجْلَالٌ إِسْلَامُهُ إِذَا كَانَ مِنْ أَهْلِ الْفَضْلِ فِي الْإِسْلَامِ بِتَقْدِيمِهِ فِيهِ وَ تَرْكٌ مُقَابَلَتِهِ عِنْدَ الْخَصَامِ وَ لَا تَسْبِيْقُهُ إِلَى طَرِيقٍ وَ لَا تَوَمُّهُ فِي طَرِيقٍ وَ لَا تَسْتَجْهَلُهُ وَ إِنْ جَهَلَ عَلَيْكَ تَحَمَّلْتَ وَ أَكْرَمْتَهُ بِحَقِّ إِسْلَامِهِ مَعَ سَنِهِ فَإِنَّمَا حَقُّ السَّنِّ بِقَدْرِ الْإِسْلَامِ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ وَ أَمَّا حَقُّ الصَّغِيرِ فَرَحْمَتُهُ وَ تَقْبِيْلُهُ «۴» وَ تَعْلِيمُهُ وَ الْعَفْوُ عَنْهُ وَ السِّرُّ عَلَيْهِ وَ الرَّفْقُ بِهِ وَ الْمَعْوَنَةُ لَهُ وَ السِّرُّ عَلَى جَرَائِرِ حَدَائِثِهِ فَإِنَّهُ سَبَبٌ لِلتَّوْبَةِ وَ الْمَدَارَاةُ لَهُ وَ تَرْكٌ مِمَّا حَكَمْتَهُ فَإِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى لِرُشْدِهِ «۵» وَ أَمَّا حَقُّ السَّائِلِ فَأَعْطَاؤُهُ إِذَا تَيَقَّنْتَ صِدْقَهُ وَ قَدَّرْتَ عَلَى سَدِّ حَاجَتِهِ وَ الدُّعَاءُ لَهُ فِيمَا نَزَلَ بِهِ وَ الْمَعَاوَنَةُ لَهُ عَلَى طَلْبَتِهِ وَ إِنْ شَكَّكَتَ فِي صِدْقِهِ وَ سَبَقَتْ إِلَيْهِ النَّهْمَةُ لَهُ وَ لَمْ تَعَزْمْ عَلَى ذَلِكَ لَمْ تَأْمَنْ أَنْ يَكُونَ مِنْ كَيْدِ الشَّيْطَانِ أَرَادَ أَنْ يَصُدَّكَ عَنْ حَقِّكَ وَ يَحْوِلَ بَيْنَكَ وَ بَيْنَ التَّقَرُّبِ إِلَيَّ رَبِّكَ فَتَرَكْتَهُ بَسْتَرَهُ وَ رَدَدْتَهُ رَدًّا جَمِيلًا وَ إِنْ غَلَبَتْ نَفْسُكَ فِي أَمْرِهِ وَ أَعْطَيْتَهُ عَلَى مَا عَرَضَ فِي نَفْسِكَ مِنْهُ - فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ

^{۱۴} تحف العقول، النص، ص: ۶۸: لَا تَتَّخِذَنَّ عَدُوَّ صَدِيقِكَ صَدِيقًا قَبْعَادِي صَدِيقِكَ وَ لَا تَعْمَلْ بِالْخَدْيَةِ فَإِنَّهَا خَلْقُ النَّوَامِ وَ أَمْحَصْ أَخَاكَ النَّصِيْحَةَ حَسَنَةً كَانَتْ أَوْ قَبِيْحَةً وَ سَاعِدْهُ عَلَى كُلِّ حَالٍ وَ زَلَّ مَعَهُ حَيْثُ زَالَ وَ لَا تَطْلُبَنَّ مُجَازَاةَ أَخِيكَ وَ لَوْ حَتَا التُّرَابَ بِفِيكَ

^{۱۵} تحف العقول، النص، ص: ۱۲: يَا عَلِيُّ إِذَا أَتَيْتَ عَلِيَّكَ فِي وَجْهِكَ فَقُلِ اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي خَيْرًا مِمَّا يَطْنُونَ وَ اغْفِرْ لِي مَا لَا يَعْلَمُونَ وَ لَا تُؤَاخِذْنِي بِمَا يَقُولُونَ

که- این از کارهای پا بر جا و درست است- و خدا عز و جل فرموده: «وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ» (آیه ۱۲۶ سوره نحل) اگر کیفر دادید به همان اندازه باشد که زخم خوردید و اگر صبر کنید و بگذرید برای صابران بهتر است، این در عمد است، و اگر بدی او تعمد نباشد با تعمد در انتقام با او ستم مکن تا او را عمداً به بدی عوض داده باشی بر کار خطا و با او تا توانی نرمی و ملاحظت کنی، و لا قوه الا بالله.^{۱۶}

برخورد با سرّ فاش کن و خائن

امام علی علیه السلام فرمودند: به آن که تو را امین قرار داده، خیانت نکن، گرچه او خیانت کند، سرّش را فاش نکن، هر چند او خود فاش کند.^{۱۷}

برخورد با قدرناشناس

حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: نیکوکاری که مدمتش کنند، مشمول رحمت است.^{۱۸}

دیدارها در مصیبت‌ها

حسن بن راشد گفت: ابی عبدالله (امام صادق) علیه السلام فرمودند: اگر به مصیبتی دچار آمدی به هیچ یک از مخالفان شکوه مبر ولی با یکی از برادرانت در میان بگذار که خالی از یکی از فواید چهارگانه نباشد: یا این که [نیازت را] تأمین کند و یا با مقامی که دارد تو را یاری کند و یا تو را دعایی مستجاب نماید و یا با نظر خویش مشورتی به تو بدهد.^{۱۹}

برخورد با نصیحت کردن و نصیحت شنیدن

امام سجاد علیه السلام فرمودند: و اما حق کسی که از تو نصیحتی جوید این است که به اندازه استحقاقش و تحملش به او اندرز دهی و از راهی وارد سخن شوی که به گوشش خوش آید و به اندازه عقلش با او سخن‌گویی زیرا هر عقلی را یک نحو سخن باید که آن را بفهمد و درک کند و باید روش مهربانی باشد، و لا قوه الا بالله و اما حق ناصح این است که نسبت به او تواضع کنی، به او دل بدهی و گوش فرا داری تا اندرز او را بفهمی و سپس در آن تأمل کنی و اگر درست گفته، خدا را بر آن حمد کنی و از او بپذیری و نصیحت او را قدر بدانی و اگر درست نگفته، با او مهربان باشی و او را متهم نسازی و بدانی که در

^{۱۶} تحف العقول، النص، ص: ۲۷۱: أَمَا حَقُّ مَنْ سَاءَكَ الْقَضَاءُ عَلَى يَدَيْهِ بِقَوْلٍ أَوْ فِعْلٍ فَإِنْ كَانَ تَعَمُّدَهَا كَانَ الْعَفْوُ أَوْلَىٰ بِكَ لِمَا فِيهِ لَهُ مِنَ الْقَمْعِ وَ حُسْنِ الْأَدَبِ مَعَ كَثِيرِ أَمْثَالِهِ مِنَ الْخَلْقِ فَإِنَّ اللَّهَ يَقُولُ وَ لَمَنْ أَنْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولَئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ إِلَىٰ قَوْلِهِ لَمَنْ عَزَمَ الْأُمُورَ وَقَالَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ إِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَ لَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ هَذَا فِي الْعَمْدِ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ عَمْدًا لَمْ تَظْلَمْهُ بِتَعَمُّدِ الْأَنْتِصَارِ مِنْهُ فَتَكُونُ قَدْ كَافَأْتَهُ فِي تَعَمُّدِ عَلَىٰ خَطَايَا وَ رَفَقَتْ بِهِ وَ رَدَدَتْهُ بِالطَّفِّ مَا تَقَدَّرَ عَلَيْهِ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

^{۱۷} تحف العقول، النص، ص: ۸۱: وَ لَا تَخُنْ مَنْ أَيْتَمَّنَكَ وَ إِنْ خَانَكَ وَ لَا تُدْغِ سِرَّهُ وَ إِنْ أَدَاعَهُ

^{۱۸} تحف العقول، النص، ص: ۶۱: وَ قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آله وَ سَلَّمَ الْمُحْسِنُ الْمُدْمُومُ مَرْحُومٌ.

^{۱۹} تحف العقول، النص، ص: ۳۵۷: قَالَ الْحَسَنُ بْنُ رَاشِدٍ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِذَا نَزَلَتْ بِكَ نَازِلَةٌ فَلَا تَشْكُهَا إِلَىٰ أَحَدٍ مِنْ أَهْلِ الْخِلَافِ وَ لَكِنْ اذْكُرْهَا لِبَعْضِ إِخْوَانِكَ فَإِنَّكَ لَنْ تُعَدَّمَ خِصْلَةً مِنْ أَرْبَعِ خِصَالٍ إِمَّا كِفَايَةً وَ إِمَّا مَعُونَةً بِجَاهِ أَوْ دَعْوَةً مُسْتَجَابَةً أَوْ مَشُورَةً بِرَأْيِ.

خیرخواهی تو کوتاهی نکرده جز این که خطا کرده مگر این که در نظر تو مستحق تهمت باشد که به هیچ سخن او اعتناء مکن در هر حال، و لا قوه الا باللّه.^{۲۰}

مقابله با حرف‌های شیطنت‌آمیز از طریق ادبیات موحدانه

حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: و اما دشمنان تو از جن شیطان و لشکر اویند و هر گاه نزد تو آید و گویند پسرت مُرد، بگو همانا هر زنده آفریده شده تا بمیرد. پاره تنم به بهشت درآمد. راستی که مرا شاد می‌کند و هر گاه نزد تو آید و گوید مالت از دست رفت بگو سپاس خدا را که داد و گرفت و زکاء را از من ساقط کرد و زکاتی بر من نیست و هر گاه نزد تو آید و گوید مردم به تو ستم کنند و تو ستم نکنی. بگو همانا در قیامت مؤاخذه بر آنهاست که به مردم ستم کنند و بر نیکوکاران مؤاخذه نیست و هرگاه نزد تو آید و گوید چه اندازه احسان می‌کنی و مقصودش این است که تو را خودبین کند؛ بگو بدکاری من از نیکوکاریم بیش است و هر گاه نزد تو آید و گوید چه بسیار نماز می‌خوانی بگو غفلت من از نماز بیش است و چون به تو گوید چه اندازه به مردم می‌دهی، بگو آنچه می‌ستانم از آنچه می‌دهم بیشتر است و چون به تو گوید چه بسیار به تو ستم کنند بگو آنها که ستمشان کنم، بیشترند و هر گاه نزد تو آید و گوید چه اندازه کار می‌کنی؟ بگو: دیر زمانست نافرمانی کردم و هرگاه نزد تو آید و گوید می‌بنوش؛ بگو گرد گناه نگردم و چون نزد تو آید و گوید آیا دنیا را دوست نداری؟ بگو من آن را دوست ندارم که دیگران را فریفته است.^{۲۱}

اخلاق خوش و صفات پسندیده کلید جادویی هر دیداری

○ کسی که تقوا و خدا ترسی دارد

حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: تو را سفارش می‌کنم به ترس از خدا، راستگویی، وفای به عهد، رد امانت، ترک خیانت، گفتار نرم، سلام کردن، رعایت همسایه، ترحم بر ایتام، حسن عمل، کوتاهی آرزو، محبت آخرت، ترس از حساب، ملازمت ایمان، تدبیر در قرآن، فرو خوردن خشم و تواضع.^{۲۲}

○ شاد کردن بدون گناه

^{۲۰} تحف العقول، النص، ص: ۲۶۹: أَمَا حَقُّ الْمُسْتَضِحِّ فَإِنَّ حَقَّهُ أَنْ تُؤَدَّى إِلَيْهِ النَّصِيحَةُ عَلَى الْحَقِّ الَّذِي تَرَى لَهُ أَنَّهُ يَحْمِلُ وَ تَخْرُجُ الْمَخْرَجَ الَّذِي يَلِينُ عَلَيَّ مَسَامِعَهُ وَ تَكَلِّمُهُ مِنَ الْكَلَامِ بِمَا يَطِيقُهُ عَقْلُهُ فَإِنَّ لِكُلِّ عَقْلٍ طَبَقَةً مِنَ الْكَلَامِ يَعْرِفُهُ وَ يَجْتَنِبُهُ وَ لِيَكُنْ مَذْهَبُكَ الرَّحْمَةَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ وَ أَمَا حَقُّ النَّاصِحِ فَإِنَّ تَلِينَهُ لَهُ جَنَاحَكَ ثُمَّ تَشْرَبُ لَهُ قَلْبَكَ «۶» وَ تَفْتَحُ لَهُ سَمْعَكَ حَتَّى تَفْهَمَ عَنْهُ نَصِيحَتَهُ ثُمَّ تَنْظُرُ فِيهَا فَإِنْ كَانَ وَفَّقَ فِيهَا لِلصَّوَابِ حَمَدْتَ اللَّهَ عَلَى ذَلِكَ وَ قَبِلْتَ مِنْهُ وَ عَرَفْتَ لَهُ نَصِيحَتَهُ وَ إِنْ لَمْ يَكُنْ وَفَّقَ لَهَا فِيهَا رَحْمَتَهُ وَ لَمْ تَتَّهَمْهُ وَ عَلِمْتَ أَنَّهُ لَمْ يَأْلِكَ نَصْحًا إِلَّا أَنَّهُ أَخْطَأَ «۷» إِلَّا أَنْ يَكُونَ عِنْدَكَ مُسْتَحَقًّا لِلتَّهْمَةِ - وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

^{۲۱} تحف العقول، النص، ص: ۲۴: وَ أَمَا أَعْدَاؤُكَ مِنَ الْجِنِّ فَإِبْلِيسُ وَ جُنُودُهُ فَإِذَا آتَاكَ فَقَالَ مَاتَ ابْنُكَ فَقُلْ إِنَّمَا خَلِقَ الْأَحْيَاءَ لِيَمُوتُوا وَ تَدْخُلُ بَضْعَةٌ مِنِّي الْجَنَّةَ إِنَّهُ لَيْسَرُنِي فَإِذَا آتَاكَ وَ قَالَ قَدْ ذَهَبَ مَالُكَ فَقُلْ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَعْطَى وَ أَخَذَ وَ أَدْهَبَ عَنِّي الزُّكَاةَ فَلَا زَكَاةَ عَلَيَّ وَ إِذَا آتَاكَ وَ قَالَ لَكَ النَّاسُ يَظْلُمُونَكَ وَ أَنْتَ لَا تَظْلِمُ فَقُلْ إِنَّمَا السَّبِيلُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ - عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَ مَا عَلَى الْمُحْسِنِينَ مِنْ سَبِيلٍ وَ إِذَا آتَاكَ وَ قَالَ لَكَ مَا أَكْثَرَ إِحْسَانَكَ بُرِيدَ أَنْ يَدْخُلَكَ الْعُجْبُ فَقُلْ إِسَاءَتِي أَكْثَرُ مِنْ إِحْسَانِي وَ إِذَا آتَاكَ وَ قَالَ لَكَ مَا أَكْثَرَ صَلَاتِكَ فَقُلْ غَفَلْتِي أَكْثَرُ مِنْ صَلَاتِي وَ إِذَا قَالَ لَكَ كَمْ تُعْطِي النَّاسَ فَقُلْ مَا أَخَذْتُ أَكْثَرَ مِمَّا أُعْطِيَ وَ إِذَا قَالَ لَكَ مَا أَكْثَرَ مِنْ يَظْلَمِكَ فَقُلْ مَنْ ظَلَمْتُهُ أَكْثَرَ وَ إِذَا آتَاكَ وَ قَالَ لَكَ كَمْ تَعْمَلُ فَقُلْ طَالَمَا عَصَيْتُ وَ إِذَا آتَاكَ وَ قَالَ لَكَ أَشْرَبَ الشَّرَابِ فَقُلْ لَا أَرْتَكِبُ الْمُعْصِيَةَ وَ إِذَا آتَاكَ وَ قَالَ لَكَ أَلَا تُحِبُّ الدُّنْيَا فَقُلْ مَا أَحْبَبْتُهَا وَ قَدْ اعْتَرَبْتُ بِهَا غَيْرِي

^{۲۲} تحف العقول، النص، ص: ۲۶: وَ أَوْصِيكَ بِتَقْوَى اللَّهِ وَ صِدْقِ الْحَدِيثِ وَ الْوَفَاءِ بِالْعَهْدِ وَ آدَاءِ الْأَمَانَةِ وَ تَرْكِ الْخِيَانَةِ وَ لِينِ الْكَلَامِ وَ بَذْلِ السَّلَامِ وَ حِفْظِ الْجَارِ وَ رَحْمَةِ الْيَتِيمِ وَ حَسَنِ الْعَمَلِ وَ قَصْرِ الْأَمَلِ وَ حُبِّ الْآخِرَةِ وَ الْجُزْعِ مِنَ الْحِسَابِ وَ لُزُومِ الْإِيمَانِ وَ الْفِقْهِ فِي الْقُرْآنِ وَ كَطَمِ الْغَيْظِ وَ خَفْضِ الْجَنَاحِ

امام صادق علیه السلام فرمودند: شادمانی در سه صفت باشد: در وفاداری، رعایت حقوق و به یاری برخاستن در پیشامدهای ناگوار.

۲۳

○ کسی که عاقل است

حضرت علی علیه السلام فرمودند: ای مردم بدانید کسی که از گفته ناحق دیگران درباره خود دلگیر شود، خردمند نیست و کسی که از ستایش نادان درباره خود خرسند شود، فرزانه به شمار نیاید. مردم، فرزندان اعمال نیکی هستند که انجام می‌دهند و ارزش هر مردی همان است که خوب انجام دهد؛ پس عالمانه سخن گویند تا ارزش‌های شما آشکار گردد. ۲۴

○ کسی که جوانمرد است

مردانگی چیست؟ امام حسن علیه السلام فرمودند: حفظ دین، حفظ عزت نفس، نرم رفتاری، تداوم نیکی، پرداخت حقوق و اظهار دوستی نسبت به مردم. ۲۵

حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: کسی که در معامله با مردم ستم نکند و در سخن دروغ نگوید و در وعده تخلف ننماید از کسانی است که مردانگیش کامل و عدالتش آشکار و اجرش ثابت و غیبتش حرام است. ۲۶

○ کسی که مومن است

امام سجاد علیه السلام فرمودند: سه چیز است که در هر مؤمنی باشد در پناه خدا قرار گیرد و خداوند وی را در روز قیامت در سایه عرش خود جای دهد و از هراس آن روز بزرگ آسوده سازد: یکی از آنها کسی است که به مردم همان را دهد که خود از آنها انتظار دارد به او بدهند، یکی دیگر کسی که دست به کاری نزند و گامی برندارد مگر آن که بدانند آن کار در راه طاعت خداست یا عدم طاعت او، مردی که به عیب و نقطه ضعف برادرش نپردازد مگر آن که آن عیب را از خود ریشه کن نماید. ۲۷

امام صادق علیه السلام فرمودند: پسر نعمان! بنده را نتوان مؤمن گفت جز وقتی که سه سنت در او یافت شود: یکی از خدا، دیگری از پیغمبر و سوم از امام. و اما سنت خدا، سرپوشی است، که درباره خود فرمود: «خدا غیب‌دان است، هیچ کس را بر غیب خود

۲۳ تحف العقول، النص، ص: ۳۲۳: قال الصادق عليه السلام: وَالسُّرُورُ فِي ثَلَاثِ خِلَالٍ فِي الْوَفَاءِ وَرِعَايَةِ الْحُقُوقِ وَالنُّهُوضِ فِي النَّوَابِ

۲۴ تحف العقول، النص، ص: ۲۰۸: أَيُّهَا النَّاسُ أَعْلَمُوا أَنَّهُ لَيْسَ بِعَاقِلٍ مَنْ أَنْزَعَ مِنْ قَوْلِ الزُّورِ فِيهِ وَ لَا بِحَكِيمٍ مَنْ رَضِيَ بِنِثَاءِ الْجَاهِلِ عَلَيْهِ النَّاسُ أَبْنَاءَ مَا يُحْسِنُونَ وَ قَدَّرُ كُلُّ أَمْرٍ مَا يُحْسِنُ فَتَكَلَّمُوا فِي الْعِلْمِ تَبَيَّنَ أَقْدَارُكُمْ.

۲۵ همان: قِيلَ فَمَا الْمَرْوَةُ قَالَ حِفْظُ الدِّينِ وَ إِعْرَازُ النَّفْسِ وَ لِينُ الْكَنْفِ وَ تَعَهُدُ الصَّنِيعَةَ وَ آدَاءُ الْحُقُوقِ وَ التَّحَبُّبُ إِلَى النَّاسِ

۲۶ تحف العقول، النص، ص: ۵۷: وَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آله وَ سَلَّمَ مَنْ عَامَلَ النَّاسَ فَلَمْ يَظْلِمَهُمْ وَ حَدَّثَهُمْ فَلَمْ يَكْذِبَهُمْ وَ وَعَدَهُمْ فَلَمْ يُخْلِفْهُمْ فَهُوَ مِمَّنْ كَمَلَتْ مَرْوَتُهُ «۱» وَ ظَهَرَ عَدَالَتَهُ وَ وَجَبَ أَجْرُهُ وَ حَرَمَتْ غَيْبَتُهُ.

۲۷ تحف العقول، النص، ص: ۲۸۲: وَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ كَانَ فِي كَنْفِ اللَّهِ وَ أَظَلَّهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي ظِلِّ عَرْشِهِ وَ آمَنَهُ مِنْ فِرَاقِ الْيَوْمِ الْأَكْبَرِ مَنْ أَعْطَى النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ مَا هُوَ سَأَلْتَهُمْ لِنَفْسِهِ وَ رَجُلٌ لَمْ يَقْدَمْ يَدًا وَ لَا رَجُلًا حَتَّى يَعْلَمَ أَنَّهُ فِي طَاعَةِ اللَّهِ قَدَمَهَا أَوْ فِي مَعْصِيَتِهِ وَ رَجُلٌ لَمْ يَعِْبْ أَخَاهُ بِعَيْبٍ حَتَّى يَتَرَكَ ذَلِكَ الْعَيْبَ مِنْ نَفْسِهِ وَ كَفَى بِالْمَرْءِ شُغْلًا بَعِيْبِهِ لِنَفْسِهِ عَنِ عِيُوبِ النَّاسِ.

آگاه نسازد. (جن: ۲۶). سنت پیغمبر: مدارای با مردم و رفتار با اخلاق سهل و مستقیم است و سنت امام: صبر در سختی و گرفتاری است تا وقتی که خداوند فرجی رساند.^{۲۸}

○ برخوردهای برادرانه

امام حسن علیه السلام به یکی از فرزندان خود فرمودند: ای پسر جانم! با هیچ کس برادری مکن مگر آن که بدانی کجاها رفت و آمد دارد و چون خوب به این مسأله پی بردی و معاشرت او را پسندیدی به این شرط با او صمیمانه دوستی کن که در لغزش، گذشت داشته باشید و در سختی، یاری کردن با مال و جان.^{۲۹}

امام صادق علیه السلام فرمودند: برادران سه گونه‌اند: آن که با جان همیاری کند، دیگری آن که با مال همیاری نماید که این هر دو برادر و دوستی‌شان صادقانه است و دیگری آن که از تو هزینه زندگی خود را تأمین کند و تو را برای بعضی از لذتها خواهد، چنین کسی را مورد اعتماد مشمار.^{۳۰}

امام صادق علیه السلام فرمودند: برادران باید سه اصل را رعایت نمایند تا در دوستی پایدار بمانند و گرنه از هم جدا گردند و با هم دشمنی ورزند و آن سه اصل عبارتند از: رفتار منصفانه با یکدیگر، مهربان با همدیگر و خودداری از حسدورزی نسبت به هم.^{۳۱}

امام صادق علیه السلام فرمودند: پسر نعمان! اگر خواهی دوستی برادرت صافی و بی‌غش شود با او مزاح نکن، کشمکش و ستیزه منما، بر وی مباحث نکن، به دشمنی‌اش نپرداز و تنها اسراری را با وی در میان گذار که اگر دشمن هم اطلاع یابد، زیانت نرساند که ممکن است دوست نیز روزی دشمن شود.^{۳۲}

امام علی علیه السلام فرمودند: مؤمن برادرش را سرزنش نکند و به او خیانت نرزد و متهمش نسازد و وانگاردش و از او بیزاری نجوید. عذر برادرت را بپذیر و اگر (خود) عذری ندارد (تو) عذری برایش بجوی.^{۳۳}

امام صادق علیه السلام فرمودند: به برادرت اطمینان کامل مکن؛ چرا که زمین خوردن در اثر اطمینان کامل، جبران نپذیرد.^{۳۴}

^{۲۸} تحف العقول، النص، ص: ۳۱۰: يَا ابْنَ النُّعْمَانِ لَا يَكُونُ الْعَبْدُ مُؤْمِنًا حَتَّى يَكُونَ فِيهِ ثَلَاثُ سِنِينَ سَنَةٌ مِنَ اللَّهِ وَ سَنَةٌ مِنْ رَسُولِهِ وَ سَنَةٌ مِنَ الْإِمَامِ فَأَمَّا السَّنَةُ مِنَ اللَّهِ جَلَّ وَ عَزَّ فَهِيَ أَنْ يَكُونَ كَتُومًا لِلْأَسْرَارِ يَقُولُ اللَّهُ جَلَّ ذِكْرُهُ - عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ «۳» أَحَدًا وَ أَمَّا الَّتِي مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَ فَهِيَ أَنْ يُدَارِيَ النَّاسَ وَ يَعَامِلَهُمْ بِالْأَخْلَاقِ الْحَنِيفِيَّةِ وَ أَمَّا الَّتِي مِنَ الْإِمَامِ فَالصَّبْرُ فِي الْبِأَسَاءِ وَ الضَّرَاءِ حَتَّى يَأْتِيَهُ اللَّهُ بِالْفَرَجِ

^{۲۹} تحف العقول، النص، ص: ۲۳۳: وَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِبَعْضِ وُلْدِهِ يَا بَنِي لَا تَوَاحُ أَحَدًا حَتَّى تَعْرِفَ مَوَارِدَهُ وَ مَصَادِرَهُ فَإِذَا اسْتَنْبَطْتَ الْخَبْرَةَ وَ رَضِيتَ الْعِشْرَةَ فَأَخِهِ عَلَى إِقَالَةِ الْعَثْرَةِ وَ الْمُوَسَاةِ فِي الْعُسْرَةِ

^{۳۰} تحف العقول، النص، ص: ۳۲۴: قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: الْإِخْوَانُ ثَلَاثَةٌ مُوَاسٍ بِنَفْسِهِ وَ آخِرُ مُوَاسٍ بِمَالِهِ وَ هُمَا الصَّادِقَانِ فِي الْإِخَاءِ وَ آخِرُ يَأْخُذُ مِنْكَ الْبَلْغَةَ وَ يُرِيدُكَ لِبَعْضِ اللَّذَّةِ فَلَا تَعُدَّهُ مِنْ أَهْلِ الثَّقَةِ

^{۳۱} تحف العقول، النص، ص: ۳۲۲: قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: تَحْتَاجُ الْإِخْوَةَ فِيمَا بَيْنَهُمْ إِلَى ثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ فَإِنْ اسْتَعْمَلُوهَا وَ إِلَّا تَبَايَنُوا وَ تَبَاغَضُوا - وَ هِيَ التَّنَاصُفُ وَ التَّرَاحُمُ وَ نَفْيُ الْحَسَدِ

^{۳۲} تحف العقول، النص، ص: ۳۱۲: يَا ابْنَ النُّعْمَانِ إِنْ أَرَدْتَ أَنْ يَصْفُو لَكَ وَدُّ أَحِيكَ فَلَا تُمَارِحْهُ وَ لَا تُمَارِئْهُ وَ لَا تُبَاهِئْهُ وَ لَا تُشَارِئْهُ وَ لَا تُطْلِعْ صَدِيقَكَ مِنْ سِرِّكَ إِلَّا عَلَى مَا لَوْ أُطْلِعَ عَلَيْهِ عَدُوُّكَ لَمْ يَضُرَّكَ فَإِنَّ الصَّدِيقَ قَدْ يَكُونُ عَدُوُّكَ يَوْمًا

^{۳۳} تحف العقول، ص: ۱۱۲: الْمُؤْمِنُ لَا يُعِيرُ أَخَاهُ وَ لَا يَخُونُهُ وَ لَا يَتَّهَمُهُ وَ لَا يَخْذُلُهُ وَ لَا يُتَبِّرُّ مِنْهُ أَقْبَلُ عَذْرَ أَحِيكَ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ عَذْرٌ فَالْتِمَسْ لَهُ عَذْرًا

^{۳۴} تحف العقول، النص، ص: ۳۶۶: وَقَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا تَتَّقَنَّ بِأَخِيكَ كُلَّ الثَّقَةِ فَإِنَّ صَرْعَةَ الْإِسْتِرْسَالِ لَا تُسْتَقَالُ

امام صادق علیه السلام فرمودند: دوست به سه صفت آزمایش شود که اگر آن صفات را دارد، در دوستی بی غل و غش است و گرنه دوست دوران خوشی است نه دوست دوران سختی: [آن سه محک این است:] از او مالی بخواهی یا او را بر مالی امین نمایی، یا در پیشامد ناخوشایندی او را شرکت دهی.^{۳۵}

محبوب ترین دوستانم نزد من کسی است که عیب هایم را به من هدیه کند.^{۳۶}

امام صادق علیه السلام فرمودند: دوستی برقرار نشود مگر با شرایطش. پس هر کس را که تمام شرایط یا بخشی از آنها را دارا بود دوست شمار و گرنه هیچ گونه دوستی را به او نسبت مده. نخستین شرط آن باشد که نهان و عیانش برای تو یکی باشد و دوم این که زیبایی تو را زیبایی خویش و زشتی تو را زشتی خویش داند و سوم این که مقام و دارایی رفتارش را با تو دگرگون ننماید و چهارم این که در حدّ توان چیزی را از تو مضایقه نکند و پنجمین شرط که همه ویژگی ها را داراست، این است که هنگام سختی تو را رها نکند.^{۳۷}

مراقبت از نشاط و طراوت دیدارها

مراقب کسانی که با آنها دیدار می کنی باش! برخی دیدارها و موقعیت ها مثل علف هرز طراوت درخت را می گیرند. امام علی علیه السلام فرمودند: شیفته کسی مباش که از تو روگردان است و روگردان از کسی مباش که شیفته تو است، اگر اهل آن باشد.^{۳۸}

مراقبت از مواضع تهمت و کشف اسرار

امام علی علیه السلام فرمودند: هر کس خود را [با رفتن به جاهای تهمت انگیز] در معرض تهمت قرار دهد، نباید بدگمان به خویش را ملامت نماید و هر کس راز خود را نهان دارد، اختیار خود را به دست دارد.^{۳۹}

نهی از تعامل با فخر فروشان و شیفتگان دنیا، مستکبران و بدعت گذاران

حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: خوشا به حال آن که مالی را از حلال به چنگ آرد و در حلال صرف کند و بر مسکینان احسان و عطا نماید، از متکبران فخر فروش و شیفتگان دنیا و بدعت گذاران در دین و منحرفان از سنت من کناره گیرد.^{۴۰}

^{۳۵} تحف العقول، النص، ص: ۳۲۱: قال الصادق علیه السلام: يُمْتَحَنُ الصَّدِيقُ بِثَلَاثِ خِصَالٍ فَإِنْ كَانَ مُؤَاتِبًا فِيهَا «۵» فَهُوَ الصَّدِيقُ الْمُصَافِي وَإِلَّا كَانَ صَدِيقَ رَخَاءٍ لَا صَدِيقَ شِدَّةٍ تَبْتَغِي مِنْهُ مَالًا أَوْ تَأْتِيهِ عَلَى مَالٍ أَوْ تُشَارِكُهُ فِي مَكْرُوهِ

^{۳۶} تحف العقول، النص، ص: ۳۶۶: وَقَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: أَحَبُّ إِخْوَانِي إِلَيَّ مَنْ أَهْدَى إِلَيَّ عَيْبِي

^{۳۷} تحف العقول، النص، ص: ۳۶۶: قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا تَكُونُ الصَّدَاقَةَ إِلَّا بِحُدُودِهَا فَمَنْ كَانَتْ فِيهِ هَذِهِ الْحُدُودُ أَوْ شَيْءٌ مِنْهُ وَإِلَّا فَلَا تَنْسِبُهُ إِلَيَّ شَيْءٍ مِنَ الصَّدَاقَةِ فَأُولَئِكَ أَنْ تَكُونَ سَرِيرَةً وَ عِلَانِيَةً لَكَ وَ أَحَدَةً وَ الثَّانِيَةَ أَنْ يَرَى زِينَتَكَ زِينَةً وَ شَيْنَكَ شَيْنَةً وَ الثَّالِثَةَ أَنْ لَا تُغَيِّرَهُ عَلَيْكَ وَكَلِيَّةً وَ لَا مَالًا وَ الرَّابِعَةَ لَا يَمْنَعُكَ شَيْئًا تَنَالَهُ مَقْدَرَتُهُ وَ الْخَامِسَةَ وَ هِيَ تَجْمَعُ هَذِهِ الْخِصَالَ أَنْ لَا يُسَلِّمَكَ عِنْدَ النَّكَبَاتِ.

^{۳۸} همان: وَ لَا تَرْعَبَنَّ فِيمَنْ زَهَدَ فِيكَ وَ لَا تَزْهَدَنَّ فِيمَنْ رَغِبَ إِلَيْكَ إِذَا كَانَ لِلْخُلَطَاءِ مَوْضِعًا

^{۳۹} تحف العقول، النص، ص: ۲۲۰: قَالَ ع مِنْ عَرَضَ نَفْسَهُ لِلتَّهْمَةِ فَلَا يَلُومَنَّ مَنْ أَسَاءَ بِهِ الظَّنَّ وَ مَنْ كَتَمَ سِرَّهُ كَانَتْ الْخَيْرَةُ فِي يَدِهِ

^{۴۰} تحف العقول، النص، ص: ۳۱: طُوبَى لِمَنْ اكْتَسَبَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ مَالًا مِنْ غَيْرِ مَعْصِيَةٍ وَ أَنْفَقَهُ فِي غَيْرِ مَعْصِيَةٍ وَ عَادَ بِهِ عَلَى أَهْلِ الْمَسْكَنَةِ وَ جَانِبِ أَهْلِ الْخِيَلَاءِ وَ التَّفَاخُرِ وَ الرَّغْبَةِ فِي الدُّنْيَا الْمُبْتَدِعِينَ خِلَافَ سُنَّتِي الْعَامِلِينَ بِغَيْرِ سِيرَتِي

نهی از تعامل با دروغگو، فاسق، خسیس، احمق و قطع کننده پیوندها

امام باقر علیه السلام به یکی از فرزندان فرمودند: پسر جان، با پنج کس همنشینی نکن، به گفتگو ننشین، و در راه همراهشان نرو، عرض کرد: پدر جان، آنها چه کسانی؟ فرمود: ۱- دروغگو که همچون سراب (فریبنده) است دور را نزدیک و نزدیک را دور نماید. ۲- فاسق، که تو را به لقمه‌ای یا کمتر بفروشد. ۳- بخیل که در سخت‌ترین مواقع حاجت تو را وانهد. ۴- احمق که چون خواهد نفعی بخشید، زیان رساند. ۵- آن که از خویشانش بریده که من او را در قرآن ملعون یافتم.^{۴۱}

حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: علامت دروغگو چهار چیز است: خود راست نگوید، دیگران را راستگو نپندارد، سخن چینی کند و تهمت زند^{۴۲}

پرهیز از تعامل با دوست حساس

امام علی علیه السلام فرمودند: آزرده خاطر با همه اعتمادی که به او داری تو را رها سازد و با این که بهترین ارتباط را با او برقرار ساخته‌ای با تو قطع رابطه نماید.^{۴۳}

پرهیز از مواجهات حسودانه

حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: علامت حسود چهار چیز است: غیبت از آن که بر وی حسد برد، چاپلوسی، شماتت در مصیبت^{۴۴}

پرهیز از تعامل با انسان دورو

امام کاظم علیه السلام فرمودند: ای هشام، چه بد بنده‌ای است، بنده‌ای که دوروی و دو زبان باشد، برادرش را در پیش رویش به چرب زبانی بستاید و در پشت سر بخورد. اگر به او نعمتی دهند، بر وی حسد برد و اگر گرفتار شود واگذارش.^{۴۵}

پرهیز از تعامل با خائن و ظالم و سخن چین

امام صادق علیه السلام فرمودند: از سه کس بر حذر باش: خیانت‌پیشه، ستم‌پیشه و سخن‌چین؛ زیرا هر کس به نفع تو خیانتی کند، به ضرر تو نیز خیانت خواهد کرد و هر کس به خاطر تو دست به ستم آلود، بر تو نیز ستم نماید و هر کس برای تو سخن چینی کند از تو برای دیگران نیز سخن چینی خواهد کرد.^{۴۶}

^{۴۱} تحف العقول، النص، ص: ۲۷۹: قَالَ عَ لِبَعْضِ بَنِيهِ يَا بَنِي أَنْظِرْ خَمْسَةَ فَلَا تُصَاحِبُهُمْ وَلَا تُحَادِثُهُمْ وَلَا تُرَافِقُهُمْ فِي طَرِيقٍ فَقَالَ يَا أَبَهْ مَنْ هُمْ قَالَ عَ إِيَّاكَ وَمُصَاحِبَةَ الْكَذَّابِ فَإِنَّهُ بِمَنْزِلَةِ السَّرَابِ يُقَرَّبُ لَكَ الْبَعِيدَ وَيُبْعَدُ لَكَ الْقَرِيبَ وَ إِيَّاكَ وَمُصَاحِبَةَ الْفَاسِقِ فَإِنَّهُ بَايَعَكَ بِأَكْلِهِ أَوْ أَقْلٍ مِنْ ذَلِكَ وَ إِيَّاكَ وَمُصَاحِبَةَ الْبَخِيلِ فَإِنَّهُ يَخْذُلُكَ فِي مَالِهِ أَحْوَجَ مَا تَكُونُ إِلَيْهِ وَ إِيَّاكَ وَمُصَاحِبَةَ الْأَحْمَقِ فَإِنَّهُ يَرِيدُ أَنْ يَنْفَعَكَ فَيَضُرُّكَ وَ إِيَّاكَ وَمُصَاحِبَةَ الْقَاطِعِ لِرَحْمِهِ فَإِنِّي وَجَدْتُهُ مَلْعُونًا فِي كِتَابِ اللَّهِ

^{۴۲} تحف العقول، النص، ص: ۱۵: أَمَّا عَلَامَةُ الْكَذَّابِ فَارْبَعَةٌ إِنْ قَالَ لَمْ يُصَدِّقْ وَإِنْ قِيلَ لَهُ لَمْ يُصَدِّقْ وَ النَّمِيمَةُ وَ الْبَهْتُ

^{۴۳} غرر الحكم و درر الكلم، ج ۱، ص: ۶۲۴: لَا تَأْمَنْ مَوْلَاً وَ إِنْ تَحَلَّى بِالصَّلَةِ فَإِنَّهُ لَيْسَ فِي الْبَرْقِ الْخَاطِفِ مُسْتَمِعٌ لِمَنْ يَخُوضُ الظُّلْمَةَ.

^{۴۴} تحف العقول، النص، ص: ۱۵: أَمَّا عَلَامَةُ الْحَاسِدِ فَارْبَعَةٌ الْعِيبَةُ وَ التَّمَلُّقُ وَ الشَّمَاتَةُ بِالْمُصِيبَةِ

^{۴۵} تحف العقول، النص، ص: ۳۹۵: قَالَ الْكَاظِمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا هِشَامُ بِنْتُ الْعَبْدِ عَبْدٌ يَكُونُ ذَا وَجْهَيْنِ وَ ذَا لِسَانَيْنِ يُطْرِي أَخَاهُ إِذَا شَاهَدَهُ «۱» وَ يَأْكُلُهُ إِذَا غَابَ عَنْهُ إِنْ أُعْطِيَ حَسَدَهُ وَ إِنْ أُتِيْلَى خَذْلَهُ

^{۴۶} تحف العقول، النص، ص: ۳۱۷: أَحْذَرُ مِنَ النَّاسِ ثَلَاثَةٌ الْخَائِنُ وَ الظُّلْمُ وَ النَّمَامُ لِأَنَّ مَنْ خَانَ لَكَ خَانَكَ وَ مَنْ ظَلَمَ لَكَ سَيَظْلِمُكَ وَ مَنْ نَمَّ إِلَيْكَ سَيَنْمُ عَلَيْكَ

پرهیز از تعامل با اهل لهو

امام علی علیه السلام فرمودند: همنشینی با بیهوده‌گرایان قرآن را از یاد ببرد و شیطان را پیش آورد.^{۴۷}

گفتگوی جاهلانه

حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: نشان جاهل این است که: همنشین را آزار دهد، به زیردست تجاوز کند، بر بالا- دست گردن فرازی نماید، نسنجیده لب بگشاید، سخنش ناشایست است و سکوتش غفلت.^{۴۸}

امام صادق علیه السلام فرمودند: نادانی در سه چیز است: در عوض کردن دوستان، بدون دلیل مخالفت‌ورزیدن و جستجو کردن در امور بی فایده.^{۴۹}

مراقب زبان و رفتارت باش، هر حرف یا رفتار بدی خواسته یا ناخواسته اثر عمیقی بر قلب‌ها می‌گذارد.

پرهیز از سرزنش زیاد

امام علی علیه السلام فرمودند: زیاده‌روی در سرزنش کردن آتش لجبازی را برافروزد.^{۵۰}

نهی از خواستن از دیگران

امام صادق علیه السلام فرمودند: درخواست آدمی از آدمی فتنه‌انگیز است. اگر عطایش کند درخواست‌کننده آن کس را که در واقع عطا ننموده، سپاس دارد و اگر عطا نکند درخواست‌کننده به کسی که در واقع او عطا ننموده، ناسزا گوید.^{۵۱}

نهی از تفاخر، لقب دادن، شوخی و خشم و غیبت در گفتگوها

امام علی علیه السلام فرمودند: به نیاکان مبالید یک دیگر را به لقب‌های بد مخوانید. پس از ایمان، پرداختن به فسق، بد رسمی است.^{۵۲} با یک دیگر شوخی مکنید و به هم خشم نورزید و فخر نفروشید و از یکدیگر غیبت نکنید. آیا هیچ کدام از شما خوش دارد که گوشت برادر مرده‌اش را بخورد؟^{۵۲}

پرهیز از تفتیش عقاید

امام صادق علیه السلام به ابوبصیر فرمودند: ای ابا محمد! در عقاید مردم جستجو و تفتیش نکن که بی‌دوست بمانی.^{۵۳}

^{۴۷} تحف العقول، النص، ص: ۱۵۲: مُجَالَسَةُ أَهْلِ الْلَهْوِ يُنْسِي الْقُرْآنَ وَيُحْضِرُ الشَّيْطَانَ

^{۴۸} تحف العقول، النص، ص: ۲۹: صِفَةُ الْجَاهِلِ أَنْ يَظْلَمَ مَنْ خَالَطَهُ وَيَتَعَدَّى عَلَى مَنْ هُوَ دُونَهُ وَيَتَطَاوَلَ عَلَى مَنْ هُوَ فَوْقَهُ كَلَامُهُ بَغِيرِ تَدْبِيرٍ إِنْ تَكَلَّمَ أَيْمًا وَإِنْ سَكَتَ سَهًا وَإِنْ عَرَضَتْ لَهُ فِتْنَةٌ سَارَعَ إِلَيْهَا فَأَرَدْتَهُ وَإِنْ رَأَى فَضِيلَةً أَعْرَضَ

^{۴۹} تحف العقول، النص، ص: ۳۱۷: الْجَهْلُ فِي ثَلَاثٍ فِي تَبَدُّلِ الْأَخْوَانِ وَالْمُنَابَذَةِ بَغَيْرِ بَيَانٍ وَالتَّجَسُّسِ عَمَّا لَا يَعْني

^{۵۰} همان: الْأَفْرَاطُ فِي الْمَلَامَةِ يُشَبُّ نِيرَانَ الْجَجَاحِ وَكَمْ مِنْ دَنَفٍ قَدْ نَجَا

^{۵۱} تحف العقول، النص، ص: ۳۶۵: قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَسْأَلَةُ ابْنِ آدَمَ لِابْنِ آدَمَ فِتْنَةٌ إِنْ أَعْطَاهُ حَمْدًا مِنْ لَمْ يُعْطِهِ وَإِنْ رَدَّهُ دَمًا مِنْ لَمْ يَمْنَعَهُ

^{۵۲} همان: وَكَأَنَّ تَفَاخُرًا بِالْأَبَاءِ وَلَا تَنَابُزًا بِالْأَقْبَابِ بِئْسَ الْأَسْمُ الْمُسَوِّقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَكَأَنَّ تَمَازُجًا وَكَأَنَّ تَغَاضِبًا وَكَأَنَّ تَبَاذُخًا وَلَا يَغْتَبُّ بَعْضُكُمْ بَعْضًا أَوْ يَحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا

^{۵۳} تحف العقول، ص: ۳۶۹: قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِأَبِي بَصِيرٍ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ لَا تُفْتَشِ النَّاسَ عَنْ أَدْيَانِهِمْ فَيَتَّبِعِي بِلَا صَدِيقٍ

پرهیز از شتابزدگی در قضاوت

امام حسن علیه السلام فرمودند: کمتر اتفاق افتد که چون درباره کسی شتابزدگی کنی از پشیمانی سالم مانی، مگر بر او احسان و تفضل کنی (تعجیل در شر رساندن موجب پشیمانی است مگر با احسان جبران کنی).^{۵۴}

پرهیز از سوءظن در تعاملات

امام علی علیه السلام فرمودند: بدگمانی بر تو چیره نشود که میان تو و هیچ رفیقی جای صلح و صفا نگذارد و گاه گویند: بدگمانی دورانیشی است.^{۵۵}

پرهیز از ریزیبی، انتقاد و بی‌صبری در تعاملات

امام صادق علیه السلام فرمودند: ریزیبی و دقت در حساب باعث جدایی است. انتقاد موجب دشمنی است. کم‌صبری رسوایی است. افشاگری سقوط است. سخاوت زیرکی است. خست بی‌خبری است.^{۵۶}

لزوم مخفی کردن و آشکار نکردن کارها در تعاملات (جلوگیری از حسادت در تعاملات)

حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: در کارها از مخفی کاری استمداد کنید که مردم به هر صاحب نعمتی حسد برند.^{۵۷}

کنترل خشم در سخن

حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: یا علی: غضب نکن، هر گاه خشمگین شدی به زمین بنشین و بیندیش که چگونه خداوند بر بندگان قدرت دارد و حلم می‌کند و آنها را به خطاها مواخذه نمی‌فرماید، چون هنگام غضب به تو گویند از خدا بترس، خشم را به دور افکن و به حلم و بردباری بازگرد.^{۵۸}

پرهیز از پرده‌داری و بی‌حرمتی در تعاملات

امام صادق علیه السلام فرمودند: حرمت بین خود و برادرت را از میان مبر و اندکی از آن را باقی گذار؛ چرا که از میان رفتن حرمت به پرده‌داری انجامد و باقی ماندن حرمت به تداوم دوستی انجامد.^{۵۹}

مراقب حرف زدن نسنجیده و بدون فکر باشیم و زمان گفتگو را در نظر بگیریم!

پرهیز از سخنان بیهوده و کوتاه کردن سخن مفید برای داشتن گفتگویی مفید

امام صادق علیه السلام فرمودند: بیهوده سخن مگویی و بسیار سخن گویی در گفتار مفید را نیز رها کن تا جای مناسبی بیابی. چه بسا که کسی سخن درست و مفید را در جایی نامناسب بگوید و به رنج و زحمت افتد. با نابخرد و بردبار جدل منما؛ چرا که بردبار بر تو غلبه کند و نابخرد تو را خوار سازد. چون برادرت غایب شد به نیکوترین حالتی که دوست داری هنگام غیاب تو،

^{۵۴} تحف العقول، النص، ص: ۸۱: إِنَّكَ قَلَّ مَا تَسْلَمُ مِمَّنْ تَسْرَعَتْ إِلَيْهِ أَنْ تَنْدَمَ أَوْ تَنْفَضَلَ عَلَيْهِ

^{۵۵} تحف العقول، ص: ۶۸: وَلَا يَغْلِبَنَّ عَلَيْكَ سُوءُ الظَّنِّ فَإِنَّهُ لَا يَدْعُ بَيْنَكَ وَبَيْنَ حَلِيلٍ صَلَاحًا وَقَدْ يُقَالُ مِنَ الْحَزْمِ سُوءُ الظَّنِّ

^{۵۶} تحف العقول، النص، ص: ۳۱۵: الْأَسْتِثْصَاءُ فُرْقَةُ الْأَنْتِقَادِ عِدَاوَةٌ فَلَهُ الصَّبْرُ فَصِيحَةٌ إِفْشَاءُ السَّرِّ سَقُوطُ السَّخَاءِ فِطْنَةُ اللُّومِ تَغَافُلُ

^{۵۷} تحف العقول، النص، ص: ۴۸: وَقَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ اسْتَعِينُوا عَلَيَّ أُمُورَكُمْ بِالْكَثْمَانِ فَإِنَّ كُلَّ ذِي نِعْمَةٍ مَحْسُودٌ.

^{۵۸} تحف العقول، ص: ۱۳: يَا عَلِيُّ لَا تَغْضَبْ إِذَا غَضِبْتَ فَاقْعُدْ وَتَفَكَّرْ فِي قُدْرَةِ الرَّبِّ عَلَى الْعِبَادِ وَحِلْمِهِ عَنْهُمْ وَإِذَا قِيلَ لَكَ اتَّقِ اللَّهَ فَأَبْدُ غَضَبَكَ وَرَاجِعْ حِلْمَكَ

^{۵۹} تحف العقول، ص: ۳۷۰: قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَا تُذْهِبِ الْحِشْمَةَ بَيْنَكَ وَبَيْنَ أَحَبِّكَ وَابْقِ مِنْهَا فَإِنَّ ذَهَابَ الْحِشْمَةِ ذَهَابُ الْحَيَاءِ وَبَقَاءُ الْحِشْمَةِ بَقَاءُ الْمَوَدَّةِ

از تو یاد کند، یادش کن؛ زیرا کار واقعی همین است و همانند کسی عملی را انجام ده که می‌داند چون نیکوکاری کند، پاداش برد و چون بزهکاری کند، توبیخ شود.^{۶۰}

زیاد حرف زدن موجب زیاد شدن اشتباهات می‌شود

امیرالمومنین علیه السلام فرمودند: هر که حرفش زیاد است، اشتباهش بسیار است و هر که اشتباهش زیاد است، شرمش کم است، هر که شرمش اندک است، پرهیزگاری‌اش اندک است، هر که پرهیزگاری‌اش کم باشد، دلش بمیرد و هر که دلش بمیرد به دوزخ رود.^{۶۱}

امیرالمومنین علیه السلام می‌فرمایند: در آنچه اطلاع نداری، سخن مگوی، در آنچه وظیفه نداری، دم مزن و به راهی که بیم گمگشتگی و ضلالت دارد، قدم مگذار که خودداری از حیرت گمراهی از ارتکاب هول و هراس بهتر است، به نیکی امر کن، تا از اهل آن باشی، ناپسند را با دست و زبان انکار (و جلوگیری) کن.^{۶۲}

نتایج و منافع دیدارهای با طراوت چیست؟

مسلمان شدن

حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: ای علی! اگر چهار خصوصیت در کسی باشد، اسلام او کامل است: راستگویی، سپاسگزاری، شرمساری و خوش اخلاقی.^{۶۳}

کارآمدی ایمان به واسطه دیدارها

امام باقر علیه السلام فرمودند: چهره شاداب و خوش‌رویی مهرآور و نزدیک‌کننده به خداست و چهره گرفته و بدرویی دشمنی‌آور و دورکننده از خداست.^{۶۴}

زیاد شدن رزق و روزی و طول عمر با برکت

امام باقر علیه السلام فرمودند: ارتباط خویشاوندی، کردارها را پاکیزه دارد و دارایی را فزون کند و گرفتاری را دور سازد و حساب [روز جزا] را آسان نماید و مرگ را عقب اندازد.^{۶۵}

^{۶۰} تحف العقول، النص، ص: ۳۷۹: قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا تَكَلِّمْ بِمَا لَا يَعْنِيكَ وَ دَعْ كَثِيرًا مِنَ الْكَلَامِ فِيمَا يَعْنِيكَ حَتَّى تَجِدَ لَهُ مَوْضِعًا قَرُبًا مُتَكَلِّمٌ تَكَلَّمَ بِالْحَقِّ بِمَا يَعْنِيهِ فِي غَيْرِ مَوْضِعِهِ فَتَعَبَ وَ لَا تَمَارِينَ سَفِيهَا وَ لَا حَلِيمًا فَإِنَّ الْحَلِيمَ يُغْلِبُكَ وَ السَّفِيهَ يُرْدِيكَ وَ اذْكُرْ أَخَاكَ إِذَا تَغَيَّبَ بِأَحْسَنِ مَا تُحِبُّ أَنْ يَذْكُرَكَ بِهِ إِذَا تَغَيَّبَتْ عَنْهُ فَإِنَّ هَذَا هُوَ الْعَمَلُ وَ أَعْمَلُ عَمَلٍ مَنْ يَعْلَمُ أَنَّهُ مَجْزِيٌّ بِالْإِحْسَانِ مَا خُوذَ بِالْإِجْرَامِ

^{۶۱} تحف العقول، النص، ص: ۸۹: مَنْ كَثُرَ كَلَامُهُ كَثُرَ خَطْوُهُ وَ مَنْ كَثُرَ خَطْوُهُ قَلَّ حَيَاؤُهُ قَلَّ حَيَاؤُهُ قَلَّ وَرَعُهُ وَ مَنْ قَلَّ وَرَعُهُ مَاتَ قَلْبُهُ وَ مَنْ مَاتَ قَلْبُهُ دَخَلَ النَّارَ

^{۶۲} تحف العقول، النص، ص: ۷۰: قَالَ امِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: دَعْ الْقَوْلَ فِيمَا لَا تَعْرِفُ وَ الْخُطَابَ فِيمَا لَا تُكَلِّفُ وَ أَمْسِكْ عَنِ طَرِيقِ إِذَا خِفْتَ ضَلَالَهُ فَإِنَّ الْكُفَّ عَنِ حَيْرَةِ الضَّلَالَةِ خَيْرٌ مِنْ رُكُوبِ الْأَهْوَالِ وَ أَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ تَكُنْ مِنْ أَهْلِهِ وَ أَنْكَرِ الْمُنْكَرَ بِلِسَانِكَ وَ يَدِكَ

^{۶۳} تحف العقول، ص: ۶: يَا عَلِيُّ أَرْبَعٌ مَنْ يَكُنْ فِيهِ كَمَلُ إِسْلَامِهِ الصَّدْقُ وَ الشُّكْرُ وَ الْحَيَاءُ وَ حَسَنُ الْخُلُقِ

^{۶۴} تحف العقول، النص، ص: ۲۹۶: وَ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْبِشْرُ الْحَسَنُ وَ طَلَأَةُ الْوَجْهِ مَكْسَبَةٌ لِلْمَحَبَّةِ وَ قُرْبَةٌ مِنَ اللَّهِ وَ عُبُوسُ الْوَجْهِ وَ سُوءُ الْبِشْرِ مَكْسَبَةٌ لِلْمَمْتِ وَ بَعْدَ مِنْ اللَّهِ.

^{۶۵} تحف العقول، النص، ص: ۲۹۹: وَ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ صَلََةُ الْأَرْحَامِ تُزَكِّي الْأَعْمَالَ وَ تُنْمِي الْأَمْوَالَ وَ تَدْفَعُ الْبَلْوَى وَ تَيْسِّرُ الْحِسَابَ وَ تُنْسِي فِي الْأَجَلِ

اصلاح رفتارها و صفت‌ها با اصلاح گفتگوها در دیدارها

امام صادق علیه السلام فرمودند: کسی که راست گفتار است، پاک کردار شود و کسی که نیک نیت است، روزی‌اش فزون گردد و آن کس که با خانواده‌اش خوش‌رفتار است، عمرش فزونی یابد.^{۶۶}

شناخت و اصلاح ایرادات خود

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: یا علی: سه کس در قیامت زیر سایه عرش خدایند: مردی که برای برادرش آن پسنند که برای خود پسنند. کسی که چون کاری پیش آید قدم از قدم بر ندارد تا بفهمد خدا به این کار راضی است یا نه. کسی که تا عیبی را در خود اصلاح نکند، به برادرش خرده نگیرد که در این صورت هر عیبی را در وجودش اصلاح کند، باز به عیب دیگر برخورد و فرصتی برای عیب‌جویی دیگران نیابد.^{۶۷}

شبیه شدن به رسول اخلاق و ادب به وسیله دیدارها

رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: فردا در صحنه قیامت آن کس از همه به من نزدیک‌تر است که از همه راستگوتر، امانت‌دارتر، پیمان‌نگه‌دارتر، خوش‌اخلاق‌تر و به مردم نزدیک‌تر باشد.^{۶۸}

نتایج و منافع دیدارهای بدون طراوت چیست؟

آثار بد اخلاقی

امیرالمومنین علیه السلام می‌فرمایند: آغاز خود بزرگ‌بینی مرد، تباهی عقل اوست. هر که بر زبان خویش مسلط شود از خطر آن آسوده ماند. هر که اخلاقش را نیکو نسازد، بسیار آسیب بیند. هر که بد اخلاق باشد، خانواده‌اش تنگ‌دل و افسرده شوند.^{۶۹}

گفتگوی از روی دشمنی و کینه نتیجه گناهان

امام باقر علیه السلام فرمودند: دشمنی‌ها و اختلافات شما (چیزی) نیست مگر اثر گناه.^{۷۰}

^{۶۶} تحف العقول، النص، ص: ۲۹۵: وَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ صَدَقَ لِسَانُهُ زَكَا عَمَلُهُ وَمَنْ حَسَنَتْ نِيَّتُهُ زِيدَ فِي رِزْقِهِ وَمَنْ حَسَنَ بَرُّهُ بِأَهْلِهِ زِيدَ فِي عُمْرِهِ
^{۶۷} تحف العقول، النص، ص: ۸: يَا عَلِيُّ ثَلَاثَةٌ تَحْتَ ظِلِّ الْعَرْشِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَجُلٌ أَحَبُّ لِأَخِيهِ مَا أَحَبَّ لِنَفْسِهِ وَرَجُلٌ بَلَغَهُ أَمْرٌ فَلَمْ يَتَقَدَّمْ فِيهِ وَكَمْ يَتَأَخَّرُ حَتَّى يَعْلَمَ أَنَّ ذَلِكَ أَمْرٌ لِلَّهِ رِضًا أَوْ سَخَطًا وَرَجُلٌ لَمْ يَعِْبْ أَخَاهُ بَعِيْبٍ حَتَّى يُصْلِحَ ذَلِكَ الْعَيْبَ مِنْ نَفْسِهِ فَإِنَّهُ كَلَّمَا أَصْلَحَ مِنْ نَفْسِهِ عَيَّبًا بَدَأَ لَهُ مِنْهَا آخِرٌ وَكَفَى بِالْمَرْءِ فِي نَفْسِهِ شُغْلًا

^{۶۸} همان: وَقَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ أَقْرَبِكُمْ مِنِّي عَدَاؤِي فِي الْمَوْقِفِ أَصْدَقِكُمْ لِلْحَدِيثِ وَأَدَاؤِكُمْ لِلْأَمَانَةِ وَأَوْفَاؤِكُمْ بِالْعَهْدِ وَأَحْسَنُكُمْ خُلُقًا وَأَقْرَبِكُمْ مِنَ النَّاسِ
^{۶۹} تحف العقول، النص، ص: ۲۱۴: قَالَ عَ أَوَّلُ إِعْجَابِ الْمَرْءِ بِنَفْسِهِ فَسَادُ عَقْلِهِ مِنْ غَلَبِ لِسَانِهِ أَمْنَهُ مَنْ لَمْ يُصْلِحْ خُلُقَهُ كَثُرَتْ بَوَائِقُهُ مِنْ سَاءِ خَلْقِهِ مَلَأَهُ أَهْلُهُ
^{۷۰} تحف العقول، النص، ص: ۹۹: مَا تَنَاقَرْتُمْ إِلَّا لِمَا فِيكُمْ مِنَ الْمَعَاصِي وَالذُّنُوبِ